<table>
<tr><td rowspan="10">Ümumi məlumat</td><td>Fənnin adı, kodu və kreditlərin sayı</td><td>CPSY635, Psixoloqların peşə etikası,
3 KU/6 AKTS</td></tr>
<tr><td>Departament</td><td>Psixologiya</td></tr>
<tr><td>Proqram (bakalavr, magistr)</td><td>Magistr</td></tr>
<tr><td>Tədris semestri</td><td>2025/26-cı tədris ilinin yaz semestri</td></tr>
<tr><td>Fənni tədris edən müəllim (lər)</td><td>Xudaverdi Məmmədov</td></tr>
<tr><td>E-mail:</td><td>Khudaverdi.mammadov@khazar.org</td></tr>
<tr><td>Telefon:</td><td>-</td></tr>
<tr><td>Mühazirə otağı/Cədvəl</td><td>Neftçilər korpusu</td></tr>
<tr><td>Məsləhət saatları</td><td>Dərsdən sonra</td></tr>
<tr><td>Tədris dili</td><td colspan="2">Azərbaycanca</td></tr>
<tr><td>Fənnin növü (məcburi, seçmə)</td><td colspan="2">Seçmə</td></tr>
<tr><td>Dərsliklər və əlavə ədəbiyyat</td><td colspan="2">1. American Psychological Association. (2017). Ethical principles of psychologists and code of conduct (2002, amended effective June 1, 2010, and January 1, 2017). https://www.apa.org/ethics/code
2. American Psychological Association. (2020). Publication manual of the American Psychological Association (7th ed.). American Psychological Association.
3. Azərbaycan Respublikası. (2019). Psixoloji yardım haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı.
4. Barnett, J. E., & Johnson, W. B. (2015). Ethics desk reference for psychologists. American Psychological Association.
5. Bush, S. S., & Connell, M. A. (2020). Ethical practice in forensic psychology: A systemic model for decision making. American Psychological Association.
6. Corey, G., Corey, M. S., & Corey, C. (2019). Issues and ethics in the helping professions (10th ed.). Cengage Learning.
7. Drogin, E. Y. (2019). Ethical conflicts in psychology. American Psychological Association.
8. Fisher, C. B. (2022). Decoding the ethics code: A practical guide for psychologists (5th ed.). Sage Publications.
9. Hays, P. A. (2016). Addressing cultural complexities in practice: Assessment, diagnosis, and therapy (3rd ed.). American Psychological Association.
10. Knapp, S. J., VandeCreek, L. D., & Fingerhut, R. (2017). Practical ethics for psychologists: A positive approach (3rd ed.). American Psychological Association.
11. Koocher, G. P., & Keith-Spiegel, P. (2016). Ethics in psychology and the mental health professions: Standards and cases (4th ed.). Oxford University Press.</td></tr>
</table>

	12. **Korkut, Y.** (2020). *Türkiye'de psikolog olmak ve etik*. Türk Psikologlar Derneği Yayınları. 13. **Lustgarten, S. D., & Elhai, J. D.** (2018). Technology use in mental health practice: The role of user-friendly security. *Professional Psychology: Research and Practice, 49*(3), 163–171. 14. **Luxton, D. D., Nelson, E. L., & Maheu, M. M.** (2016). *A practitioner's guide to telemental health*. American Psychological Association. 15. **National Commission for the Protection of Human Subjects of Biomedical and Behavioral Research.** (1979). *The Belmont report: Ethical principles and guidelines for the protection of human subjects of research*. 16. **Pope, K. S., & Vasquez, M. J. T.** (2021). *Ethics in psychotherapy and counseling: A practical guide* (6th ed.). John Wiley & Sons. 17. **Sperry, L.** (2023). *Ethical case formulation and professional ethics*. Routledge. 18. **Yalçınkaya-Alkar, Ö.** (2019). *Psikolojide meslek etiği*. Nobel Akademik Yayıncılık.		
Tədris metodları	**Mühazirə**	+	
	Qrup müzakirəsi	+	
	Praktiki tapşırıqlar	+	
	Praktiki məsələnin təhlili	+	
Qiymətləndirmə	**Komponentləri**	**Tarix/son müddət**	**Bal**
	Aralıq imtahanı	8-ci həftə	30
	Fəallıq	Semestr boyu	5
	Keys Analizi və Tapşırıqlar	Aprel və may ayı	20
	Davamiyyət	Semestr boyu	5
	Final imtahanı	İyun	40
	Yekun	Semestr sonu	100
Kursun təsviri	Bu fənn psixoloqların peşə fəaliyyətində etik düşünmə, etik qərar qəbul etmə və peşə məsuliyyəti vərdişlərinin formalaşdırılmasına yönəlmiş fundamental və tətbiqi xarakterli tədris kursudur. Kurs çərçivəsində peşə etikası anlayışının nəzəri əsasları, etik prinsiplərin tarixi inkişaf dinamikası və müasir psixoloji praktikada oynadığı həlledici rol sistemli şəkildə təqdim olunur. Tədris prosesində psixologiya sahəsində fəaliyyət göstərən mütəxəssislərin peşə davranışını tənzimləyən beynəlxalq etik standartlar (xüsusilə APA Etik Kodeksi) və Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericiliyi paralel şəkildə təhlil edilir, onların oxşar və fərqli cəhətləri elmi diskussiya müstəvisində müzakirə olunur. Bu yanaşma tələbələrdə etik məsələlərə dair yalnız normativ deyil, həm də kontekstual və analitik baxış bucağının formalaşdırılmasını hədəfləyir. Kursun məzmununa konfidensiallıq (məxfilik), məlumatlı razılıq, peşəkar sərhədlər, ikili münasibətlər, kompetensiya, etik dilemmalar və etik risklərin idarə olunması kimi fundamental mövzular daxildir ki, bunlar da real praktikadan götürülmüş nümunəvi keyslər (*case study*) vasitəsilə tədqiq edilir. Tələbələr etik		

	problemləri mücərrəd anlayışlar kimi deyil, real klinik, pedaqoji, elmi-tədqiqat və təşkilati situasiyalar kontekstində dəyərləndirməyi mənimsəyirlər. Fənn, eyni zamanda, tələbələrin etik qərar qəbul etmə modellərini (məsələn, addım-addım qərarvermə alqoritmləri) tətbiq etmə bacarığını inkişaf etdirir; qərarların etik əsaslandırılması, sənədləşdirilməsi və peşə məsuliyyəti baxımından nəticələrinin qiymətləndirilməsi mexanizmlərinə fokuslanır. Bu proses tələbələrin gələcək peşə fəaliyyətlərində rastlaşa biləcəkləri mürəkkəb və qeyri-müəyyən situasiyalara hazırlıqlı olmasını təmin edir. Ümumilikdə, bu kurs psixoloqların yalnız nəzəri bilik sahibi deyil, həm də etik cəhətdən məsuliyyətli, özünütənzimləmə qabiliyyətinə malik, ictimai etimada layiq peşəkarlar kimi formalaşmasına xidmət edir və praktik psixologiyada etik mədəniyyətin yüksəldilməsini əsas prioritet kimi qarşıya qoyur.
Kursun məqsədləri	Kursun fundamental məqsədi tələbələrdə peşə etikası sahəsində sistemli nəzəri bilik bazası və praktik qərar qəbul etmə səriştəsi formalaşdırmaqdır. Bu çərçivədə aşağıdakı hədəflərin reallaşdırılması nəzərdə tutulur: 1. Psixologiyada etik təfəkkür tərzini formalaşdırmaq, tələbələrin etik məsələlərə reflektiv, məsuliyyətli və elmi sübutlara əsaslanan yanaşma bacarığını inkişaf etdirmək. 2. APA Etik Kodeksi, beynəlxalq peşə standartları və Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericiliyi əsasında psixoloqların peşə fəaliyyətini tənzimləyən normativ-hüquqi çərçivəni dərindən mənimsətmək. 3. Psixoloqun peşəkar rolu, vəzifə öhdəlikləri, səlahiyyət diapazonu və məsuliyyət hüdudları haqqında aydın təsəvvür yaratmaq. 4. Klinik, təhsil, tədqiqat və təşkilati mühitlərdə yaranan etik dilemmaları identifikasiya etmək, onları strukturlaşdırılmış modellər vasitəsilə analiz edərək əsaslandırılmış qərarlar vermək qabiliyyətini artırmaq. 5. Konfidensiallıq, məlumatlı razılıq, etik sərhədlər, ikili münasibətlər, kompetensiya və maraqlar münaqişəsi kimi fundamental mövzular üzrə praktik vərdişlər aşılamaq. 6. Etik qərarların fərdi vicdan məsələsi olmaqla yanaşı, həm də peşəkar məsuliyyət, ictimai etibar və hüquqi öhdəlik daşıdığını dərk etdirmək 7. Psixoloji xidmət zamanı pasiyent/müştəri hüquqlarının qorunması, zərərin minimallaşdırılması və "fayda vermə" prinsipinin tətbiqi metodlarını öyrətmək. 8. Multikultural və müxtəliflik yönümlü etik yanaşmalar vasitəsilə stereotiplərin azaldılması və etik həssaslığın təşviq edilməsi. 9. Rəqəmsal mühit, telepsixologiya və sosial media kontekstində yaranan yeni etik risklərə uyğun qərar qəbul etmə bacarıqlarını formalaşdırmaq. 10. Tələbələri etik özünüqiymətləndirmə, davamlı peşəkar inkişaf və superviziya ehtiyacının vaxtında müəyyən edilməsi istiqamətində hazırlamaq.

Tədrisin (öyrənmənin) nəticələri	Kursu uğurla tamamlayan tələbələr aşağıdakı kompetensiyalara sahib olacaqlar: • Əxlaqi kateqoriyaları və etik prinsipləri (etik kodekslər, peşəkar dəyərlər, normativ davranış) elmi və praktik müstəvidə mənimsəyəcəklər. • Beynəlxalq psixoloji assosiasiyaların (xüsusilə APA) standartlarını və Azərbaycan Respublikasının qüvvədə olan müvafiq qanunvericilik aktlarını peşəkar fəaliyyətdə tətbiq etməyi öyrənəcəklər. • Etik prinsiplər ilə hüquqi tələblər arasındakı interdisiplinar əlaqələri, oxşar və fərqli aspektləri analitik şəkildə şərh edəcəklər. • Etik dilemmalar zamanı problemi düzgün formullaşdırmaq, alternativ həll yollarını qiymətləndirmək və məsuliyyətli qərarlar hazırlamaq bacarığı nümayiş etdirəcəklər. • “Peşə etikası” anlayışını elmi terminologiya və nəzəriyyələr əsasında əsaslandırılmış şəkildə izah edə biləcəklər. • Peşəkar sərhədləri qorumağın əhəmiyyətini dərk edərək, ikili münasibətlər və maraqlar münaqişəsi zamanı yarana biləcək riskləri öncədən müəyyən edəcəklər. • Psixoloji xidmət prosesində (klinik, məsləhət, təhsil) pasiyent hüquqlarını qoruyacaq və etik prinsiplərin effektiv tətbiqinə nail olacaqlar. • Elmi tədqiqat və eksperimentlər zamanı etik icazə, məlumatlı razılıq və iştirakçıların müdafiəsi prinsiplərinə tam riayət edəcəklər. • Tələbələrdə yüksək etik həssaslıq, peşəkar özünənəzarət və sosial məsuliyyət hissi formalaşacaqdır. • Qazanılmış etik kompetensiyalar sayəsində göstərilən psixoloji xidmətin keyfiyyəti artacaq, bu isə ölkədə praktik psixologiya sahəsinə olan ictimai etimadın güclənməsinə töhfə verəcəkdir.
Qaydalar (Tədris siyasəti və davranış)	Bu fənn üzrə qiymətləndirmə prosesi tələbələrin nəzəri biliklərini, etik düşünmə bacarıqlarını, praktiki qərarvermə səriştələrini və tədris prosesində aktiv iştirak səviyyəsini kompleks şəkildə ölçmək məqsədi daşıyır. Qiymətləndirmə şəffaflıq, obyektivlik və ölçülə bilən nəticələr prinsipləri əsasında aparılır. Aralıq imtahanı (Midterm) kursun ilk yarısında keçirilir və tələbələrin etik prinsiplər, APA Etik Kodeksi, normativ-hüquqi baza və etik qərarvermə modelləri üzrə biliklərini yoxlayır. İmtahan əsasən yazılı formatda təşkil olunur və etik keys (case) təhlili, anlayışların izahı və situativ suallardan ibarət olur. Bu komponent tələbənin analitik düşünmə, etik əsaslandırma və problemi strukturlaşdırma bacarıqlarını qiymətləndirir və yekun balın 30%-ni təşkil edir. Dərs fəallığı tələbənin mühazirə və qrup müzakirələrində iştirak səviyyəsinə əsaslanır. Qiymətləndirmə zamanı tələbənin mövzular üzrə fikirlərini əsaslandırması, etik arqumentlər irəli sürməsi, sual-cavab prosesində aktivliyi və diskussiyalara töhfəsi nəzərə alınır. Fəallıq komponenti tələbənin kritik düşünmə və etik refleksiya bacarıqlarını əks etdirir və yekun qiymətin 5%-ni təşkil edir.

	Tapşırıqlar və testlər semestr ərzində və ya son dərs həftəsində təqdim olunan yazılı ev tapşırıqları, praktiki keys analizləri, etik dilemma həlləri və təqdimatlar vasitəsilə qiymətləndirilir. Bu mərhələdə tələbənin etik anlayışları real praktik situasiyalara tətbiq etmə bacarığı, elmi əsaslandırma, etik terminologiyadan düzgün istifadə və akademik yazı bacarığı qiymətləndirilir. Bu komponent yekun qiymətin 20%-ni təşkil edir. Davamiyyət universitetin müəyyən etdiyi qaydalara uyğun olaraq qiymətləndirilir. Müəyyən edilmiş qayıb limitini aşmayan tələbələr bu komponent üzrə tam bal əldə edirlər. Davamiyyət tələbənin tədris prosesinə intizamlı yanaşmasını və təlim prosesində ardıcıllığını əks etdirir və yekun qiymətin 5%-ni təşkil edir. Final imtahanı semestrin sonunda keçirilir və kursun bütün məzmununu əhatə edir. İmtahan tələbələrin etik prinsipləri inteqrativ şəkildə tətbiq etmə, mürəkkəb etik dilemmaları analiz etmə, alternativ qərarları müqayisə etmə və etik məsuliyyət baxımından əsaslandırılmış mövqe ortaya qoyma bacarıqlarını qiymətləndirir. Final imtahanı yekun qiymətin 40%-ni təşkil edir. Bütün qiymətləndirmə komponentləri birlikdə 100 bal üzərindən hesablanır. Qiymətləndirmə nəticələri tələbənin yalnız akademik bilik səviyyəsini deyil, həm də etik yetkinlik, peşəkar məsuliyyət hissi və gələcək psixoloji praktikaya hazırlıq səviyyəsini əks etdirməlidir. ➢ Tədris prosesi hörmət, təhlükəsizlik və inklüzivlik prinsipləri əsasında tənzimlənir. ➢ Ayrı-seçkilik, təhqiredici ifadələr və qeyri-etik davranışlara qarşı **"sıfır tolerantlıq"** prinsipi tətbiq olunur. ➢ Akademik dürüstlük və peşə etikası bütün tələbələr üçün mütləq davranış standartıdır. ➢ Tələbələrin dərslərdə müntəzəm iştirakı və tədris materialları ilə öncədən tanışlığı zəruridir. ➢ Kurs interaktiv metodlara əsaslandığı üçün tələbələrin diskussiyalarda aktiv iştirakı və əsaslandırılmış arqumentlər irəli sürməsi gözlənilir. ➢ Yazılı tapşırıqların, təqdimatların və praktik işlərin müəyyən olunmuş vaxt qrafikinə və akademik standartlara uyğun təhvili məcburidir. ➢ Plagiat, köçürmə və icazəsiz kollaborasiya halları akademik etikaya zidd sayılır və universitetin intizam qaydalarına uyğun sanksiyalarla nəticələnir. ➢ İmtahan prosesində aşkar olunan hər hansı qayda pozuntusu nəticənin ləğvi və məsələnin rəsmi araşdırılmasına səbəb olur.

	➢ Keys materialları ilə işləyərkən konfidensiallıq və peşəkar etika qaydalarına riayət olunması şərtdir. ➢ Şəffaflıq, qarşılıqlı hörmət və məsuliyyətli davranış kursun bütün mərhələlərində əsas meyardır.

Cədvəl (dəyişdirilə bilər)

Həftə	**Fənnin mövzuları**	**Dərslik/tapşırıqlar**
1	**Psixoloji etikaya giriş və tarixi kontekst** — Etika nədir? Hüquq və etika fərqi. Tarixi etik pozuntular (Tuskegee, Nyürnberq).	Fisher: Fəsil 1 (s. 3–20) Koocher: Fəsil 1 (s. 3–18) Knapp: Fəsil 1 (Giriş)
2	**APA etik kodeksi və 5 əsas prinsip** — Xeyirxahlıq, zərər verməmək, dürüstlük, ədalət, insan hüquqlarına hörmət.	Fisher: Fəsil 2–3 (s. 21–65) APA Code: (Bütöv mətn) Pope: Fəsil 2–3
3	**Etik qərarvermə modelləri** — Dilemma zamanı nə etməli? Addım-addım qərarvermə alqoritmləri (Koocher & Keith-Spiegel modeli).	Koocher: Fəsil 2 (s. 19–45) Fisher: Fəsil 4 (s. 66–90) Barnett: (Decision making bölməsi)
4	**Məxfilik (confidentiality) və hüdudları** — Məxfilik nə zaman pozula bilər? "Tarasoff qanunu". İntihar riski və hesabatlılıq.	Fisher: Fəsil 6 (s. 145–190) Koocher: Fəsil 8 (s. 215–250) AR Qanunu: Maddə 7–9
5	**Məlumatlı razılıq (informed consent)** — Pasiyentin razılıq qabiliyyəti. Formaların strukturu. Məcburi müalicə.	Fisher: Fəsil 5 (s. 110–130) Koocher: Fəsil 15 (s. 455–480) Corey: Fəsil 5
6	**İkili münasibətlər və sərhədlər** — Dostluq, işgüzar və ya cinsi münasibətlər. Kiçik icmalarda psixoloq olmaq.	Fisher: Fəsil 7 (s. 191–220) Koocher: Fəsil 10 (s. 295–330) Pope: Fəsil 12
7	**Kompetensiya (peşəkar səriştə)** — Bacarıq sərhədlərini tanımaq. "Burnout" sindromu və peşəkar yardımın kəsilməsi.	Fisher: Fəsil 4 (Standard 2) Koocher: Fəsil 3 (s. 47–75) Sperry: (Case formulation)
8	**Aralıq imtahanı**	
9	**Psixoloji qiymətləndirmə və diaqnostika** — Testlərin təhlükəsizliyi. Etiketləmə və stiqma. Köhnəlmiş testlərin istifadəsi.	Fisher: Fəsil 11 (Assessment) Koocher: Fəsil 9 (s. 251–294) Hays: Fəsil 4 (Assessment)
10	**Müxtəliflik və multikultural etika** — İrq, din, cinsi oriyentasiya və əlilliyi olan şəxslərlə iş. Qərəzlərin (bias) idarə olunması.	Koocher: Fəsil 5 (s. 105–140) Hays: Seçmə fəsillər Korkut: (Türkiyə nümunələri)

11	**Tədqiqat etikası və elmi dürüstlük** — Plagiat, məlumat uydurma. “Aldatma” (deception) və debriefing.	Fisher: Fəsil 10 (Research) Belmont Report: (Tam mətn) APA Manual: (Etik fəsil)
12	**Tədris və supervizya etikası** — Tələbələrlə münasibətlər. Supervizorun məsuliyyəti. Referans məktubları.	Fisher: Fəsil 9 (Education) Koocher: Fəsil 13 (s. 395–430 Barnett: (Supervision section)
13	**Rəqəmsal etika və telepsixologiya** — Onlayn terapiya (Meet/Zoom). Sosial mediada davranış. Mesajlaşma etikası.	Koocher: Fəsil 18 Luxton: (Telehealth guide) Lustgarten & Elhai: (Məqalə)
14	**Məhkəmə (forensik) psixologiyası** — Məhkəmədə ekspert qismində çıxış. Məcburi şahidlik.	Koocher: Fəsil 17 (s. 520–550) Bush & Connell: (Decision making) Drogin: (Conflicts)
15	**Maliyyə məsələləri və biznes etikası** — Ödənişlər, barter üsulu, sığorta şirkətləri. Reklam və marketinq etikası.	Fisher: Fəsil 8 (Advertising) Yalçınkaya: (Müvafiq fəsil) \ Knapp: (Business practice)
16	**Final imtahanı**	